

УДК 336.2

А. П. Софієнко,
аспірант кафедри фінансів, Економічний факультет,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0003-0359-1363

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.7.73

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ТА ОБСЛУГОВУВАННЯ ЗОВНІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

A. Sofienko,
postgraduate student, Department of Finance, Economic Faculty of Taras Shevchenko National University of Kyiv

FEATURES OF THE MANAGEMENT AND MAINTENANCE MECHANISM
EXTERNAL PUBLIC DEBT OF UKRAINE

На основі вивчення теоретичних досліджень у сфері державного боргу та управління зовнішніми державними запозиченнями, а також на основі аналізу періоду з 2008 по 2018 роки, описано виявлені проблеми управління зовнішнім державним боргом. У статті підкреслюється процес формування та використання зовнішніх державних запозичень під тиском певних ризиків та факторів (зовнішніх та внутрішніх). Запропоновано до використання відповідний механізм управління та обслуговування зовнішнього державного боргу для вирішення цих проблем. Крім того, було описано структуру такого механізму, яка включає: політику, стратегію, мету, завдання, об'єкти, суб'єкти та сукупність методів управління та обслуговування зовнішнього державного боргу. Окремо, в дослідженні надано детальну інформацію про складові запропонованого механізму для України, а також запропоновано шляхи їх вдосконалення з урахуванням національних економічних та соціальних систем у посткризовому розвитку.

Based on the study of theoretical studies in the field of public debt and management of external public borrowings, as well as on the analysis of the period from 2008 to 2018, the article describes the problems of managing external public debt, including the sharp increase in external public debt, especially in 2014—2016 years; the critical predominance of external borrowings in the structure of the country's public debt, which has a negative impact on the country's economic security; not effective use of external government borrowing; low efficiency and effectiveness of external state borrowing on solving socio-economic problems of the state and stimulating the development of the national economic system.

In the study, based on the retrospective analysis of the state debt and external state borrowing of Ukraine, as well as the localization of the management of the attraction and servicing of international loans by the country in the period of two successive economic crises and post-crisis development, a mechanism for managing and servicing external public debt has been formed.

Within the framework of the developed mechanism, using foreign practice of management of general and external state borrowings, the relevant components of it are disclosed and characterized as: strategy, purpose, tasks, objects, subjects, complex of management methods. Separately, the study provided detailed information on the components of the proposed mechanism for Ukraine. At the same time, it should be noted that the developed mechanism is adapted precisely to the conditions of the transformational development of national economic and social systems.

The paper emphasizes the definition and characterization of prerequisites, risks and factors of influence (external, internal), which is the basis of the developed mechanism for managing and servicing the national external public debt of Ukraine.

In further research it is necessary to focus on the detailed characterization of the proposed components of the mechanism of management and servicing of the national external public debt taking into account the current conditions of the Ukrainian economy.

Ключові слова: зовнішній державний борг, зовнішні запозичення, механізм управління та обслуговування, проблеми управління, фізики, ВВП.

Key words: external state debt, external borrowing, management and service mechanism, management problems, risks, GDP.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасна економічна політика країн світу нерозривно пов'язана з державними запозиченнями, а отже, і формуванням, обслуговуванням та управлінням дер-

жавним боргом. Водночас, враховуючи важливість управління всіма складовими державних запозичень, на особливу увагу заслуговують запозичення на зовнішніх ринках позикових капіталів. Від ефективності та резуль-

Таблиця 1. Динаміка ВВП та загального, зовнішнього, внутрішнього державного боргу України за 2008—2018 роки

Показник	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
ВВП, млрд грн	948	913	1082	1316	1408	1454	1566	1979	2383	2982	3558
Загальний державний борг (прямий та гарантований), млрд грн	130	316	432	473	515	584	1100	1572	1929	2141	2168
Зовнішній державний борг, млрд грн	86	211	276	299	309	300	611	1042	1240	1374	1397
Внутрішній державний борг, млрд грн	44	105	155	173	206	284	488	529	689	766	771

Джерело: [16; 17].

тативності управління зовнішнім державним боргом залежить економічний та соціальний розвиток країни, її стійкість у період економічних криз (світових, міжнародних, національних), посткризова швидкість відновлення національної економічної системи, рівень втрат бізнесу та домашніх господарств країни від кризових проявів у економіці.

Відзначаємо важливість дослідження проблематики управління зовнішнім державним боргом в Україні в сучасних умовах зростання боргового навантаження на країну та проблем з його обслуговуванням. Підтримуємо точку зору Г.О. Сизранцева, який відмітив, що управління державним боргом взагалі та зовнішніми державними запозиченнями зокрема сьогодні зміщується з площини середніх за розміром фінансових проблем до ключових соціально-політичних проблем і безпосередньо торкається національної та економічної безпеки України [1, с. 56].

За таких умов ключового характеру набуває дослідження проблематики формування, обслуговування та управління зовнішнім державним боргом країни з акцентом на розробку та впровадження відповідних механізмів менеджменту міжнародних запозичень України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження наукових напрацювань щодо висвітлення та вирішення проблематики управління зовнішнім державним боргом дозволяє виділити ряд ключових напрямків їх проведення:

- характеристика проблем та шляхів їх вирішення щодо управління державним боргом з виділенням зовнішнього державного боргу як окремої складової державних запозичень. До робіт у цьому науковому напрямі відносимо праці: О.І. Барановського [2], Р.Дж. Барро та Х. Сала-и-Мартина [3], О.Й. Вівчара [4], Г.О. Дорошенко [5], Дж. Стігліца [6] та інших науковців;

- висвітлення проблематики управління зовнішніми державними запозиченнями та розробка напрямів їх локалізації і усунення на основі закордонного досвіду. До наукових розвідок у цьому контексті відносимо роботи: Т.Г. Бондарука [7], Н.М. Печенюк [8], Н.Б. Ярошевич та А.В. Мазур [9] та інших вчених;

- розкриття проблем управління та обслуговування зовнішнього державного боргу України. Відзначаємо наукові роботи: Н.В. Вишневської та М.В. Кучерук [10], О.В. Поліщука та В.В. Цимбал [11], О. Скрипки [12] та інших дослідників.

Оцінка наукових напрацювань з проблематики управління та обслуговування зовнішнього державного боргу дозволяє відмітити ґрунтовність проведених досліджень, а також необхідність їх поглиблення у контексті деталізації проблем такого управління та розробки відповідного механізму її вирішення.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є розробка механізму управління та обслуговування зовнішнього державного боргу України на основі аналізу статистичних даних, локалізації

проблем такого управління і використання закордонного досвіду їх вирішення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасних умовах розвитку світової та міжнародної економічних систем державний борг та зовнішній державний борг є звичайним економічним явищем у країнах світу. Як економічно розвинуті держави, так і країни, що розвивають власні економічні системи, до яких відносимо і Україну, активно використовують запозичення на зовнішніх та внутрішніх ринках позичкового капіталу з метою фінансування різнонаправлених державних потреб і виконання відповідних функцій державними владними інститутами.

Можемо відмітити високі значення розміру державного боргу у економічно розвинутих країнах світу. Так, згідно з даними компанії McKinsey у 2016 році такі країни: США, Японія, Іспанія, Франція, Данія, Канада, Китай мали сумарний борг держави, який перевищував 250% ВВП цих країн [13]. Водночас у 2017 році державний борг США досягнув майже 20 трлн дол. США та склав 107,1 % ВВП країни і 31,8 % світового державного боргу [14]. Відзначаємо високі значення державного боргу станом на 2018 рік у таких країнах Євросоюзу, як Франція — 98,4 % ВВП, Італія — 132,2 % ВВП, Іспанія — 97,1 % ВВП, Португалія — 121,5 % ВВП [15].

Україна також активно збільшувала державні запозичення, особливо у період з 2014 року (табл. 1).

Відзначаємо, що на фоні зростання валового внутрішнього продукту країни за 2008—2018 роки на 2610650 млн грн або на 375,36 %, загальний державний борг збільшився на 2037937 млн грн або на 1659,36 %. Водночас, якщо за 2008—2013 роки загальний державний борг України збільшився на 453424 млн грн або на 446,95 %, то за 2013—2016 роки (всього за три роки) він зріс на 1345645 млн грн або 330,37 %. Наведена ситуація свідчить про проблеми з управління державними запозиченнями в період економічної кризи 2013—2015 років та подальшого посткризового розвитку економіки країни.

Аналіз динаміки зовнішнього державного боргу України показав, що за 2008—2018 роки він збільшився на 1311195 млн грн або на 1624,23 %, забезпечивши 64,34% загального зростання державного боргу країни за період дослідження. Водночас, як внутрішній державний борг України за 2008—2018 роки зріс на 726742 млн грн або 1727,02 %, забезпечивши 35,66 % загального зростання державного боргу країни за період дослідження. На особливу увагу заслуговує зростання внутрішнього та зовнішнього державного боргу у період з 2008 до 2013 років, та з 2013 до 2018 років, якщо у перший проміжок часу внутрішній державний борг зростає швидше ніж зовнішній (636,02 % проти 348,77 %), то у другий часовий проміжок проведення аналізу ситуація змінилась і тепер зовнішній державний борг зростає швидшими темпами ніж внутрішній (465,70 % проти 271,54 %). Наведена ситуація свідчить, що в умовах економічної кризи 2013—2015 року Україна звернулась до зовнішніх запозичень, активно нарощуючи державний

Таблиця 2. Динаміка частки загального, зовнішнього, внутрішнього державного боргу у ВВП України за 2008—2018 роки

Показник	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Загальний державний борг (прямий та гарантований), %	13,8	24,9	30,0	27,5	33,7	37,0	63,7	70,3	76,0	71,8	60,9
Зовнішній державний борг, %	9,1	23,2	25,6	22,7	21,9	20,6	39,0	52,7	52,0	46,1	39,2
Внутрішній державний борг, %	4,7	11,5	14,4	13,2	14,7	19,5	31,2	26,7	28,9	25,7	21,7

Джерело: розраховано на основі [16; 17].

Таблиця 3. Динаміка частки державного боргу у ВВП України, ЄС та окремих країн-членів ЄС за 2008 — 2018 роки

Показник	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Україна, %	13,8	24,9	30,0	27,5	33,7	37,0	63,7	70,3	76,0	71,8	60,9
ЄС – 28, %	60,7	72,8	78,4	81,1	83,8	85,7	86,7	84,9	83,5	81,7	80,0
ЄС – 19, %	68,6	78,4	83,9	86,1	89,5	91,4	92,0	90,3	89,2	87,1	85,1
Швеція, %	37,5	41	38,3	37,5	37,8	40,4	45,2	43,9	41,6	40,8	38,8
Німеччина, %	65,1	72,6	81	78,7	79,9	77,5	74,9	71,2	68,3	64,5	60,9
Чехія, %	28,3	33,6	37,4	39,8	44,5	44,9	42,2	40,0	36,8	34,7	32,7
Хорватія, %	39,0	48,3	57,3	63,9	69,5	80,4	84,0	83,7	80,5	77,8	74,6
Італія, %	102,4	112,5	115,4	116,5	123,4	129	131,8	132,1	132,6	131,4	132,2
Португалія, %	71,7	83,6	96,2	111,4	126,2	129	130,6	129	130,4	124,8	121,5
Греція, %	109,4	126,7	146,2	172,1	159,6	177,4	179,7	177,4	179,0	176,2	181,1

Джерело: [15—17].

борг також за рахунок девальвації національної валюти. Відзначаємо, що політика державних запозичень призвела до зростання частки загального, зовнішнього та внутрішнього державного боргу у ВВП України у період 2013—2016 років, з поступовим зменшенням такого співвідношення починаючи з 2017 року (табл. 2).

Аналіз динаміки частки загального державного боргу у ВВП України за період дослідження показав її зростання на 47,4 %. Водночас, якщо у 2008—2013 роках наведена динаміка мала різнонаправлені тенденції не перевищуючи граничного обсягу державного боргу, який вказаний у Бюджетному кодексі країни, тобто не більше 60% фактичного річного валового внутрішнього продукту держави [18], то у 2014 — 2016 роках спостерігалось різке збільшення частки загального державного боргу у ВВП України до 76 % у 2016 році, що значно перевищувало прийняті нормативи у Бюджетному кодексі країни. Відзначаємо, що весь період дослідження частка зовнішнього державного боргу у ВВП України була значно більше частки внутрішнього державного боргу, що свідчить про акцент у державних запозиченнях на зовнішні ринки позикового капіталу та необхідність підвищення ефективності управління таким видом боргових зобов'язань країни.

Враховуючи євроінтеграційні зусилля України важливим є порівняти частку державного боргу у ВВП України та Європейського Союзу і окремих країн-членів ЄС (табл. 3).

Оцінюючи динаміку частки державного боргу у ВВП України, ЄС та окремих країн-членів ЄС за період дослідження можемо відмітити, що у 2008—2013 роках Україна за часткою державного боргу у валовому внутрішньому продукті країни була на рівні країн-членів Євросоюзу, що мають одне з найменших боргових навантажень (Швеція, Чехія та ін.) та мала значно менше боргове навантаження ніж у середньому по ЄС-28 та ЄС-19. Натомість зростання державного боргу, у першу чергу за рахунок зовнішніх запозичень у 2014—2016 роках призвело до її наближення до країн — членів Європейського Союзу, які мають значно більше боргове навантаження (Хорватія, Німеччина та ін.) та досягнення середніх значень державних боргів по ЄС-28 та ЄС-19.

Відзначаємо, що Україна, починаючи з 2014 року не відповідає нормам Маастрихтського договору, що регламентує розмір державного боргу країн-членів ЄС, тобто не більше 60% річного валового внутрішнього продукту держави [19].

Наведений аналіз свідчить про значні проблеми України щодо управління власним державним боргом, зокрема зовнішнім державним боргом, особливо в умовах економічної кризи та посткризового розвитку національної економіки 2013 — 2016 років. Країна потребує розробки та впровадження ефективного і результативного механізму управління та обслуговування зовнішнього державного боргу, який буде направлений на усунення проблем та спиратися на закордонний досвід такого управління.

Враховуючи проведений аналіз та напрацювання Г.О. Дорошенко [5, с. 40—43], Г.О. Сизранцева [1, с. 58—60] можливо виділити ключові проблеми управління та обслуговування зовнішнього державного боргу в Україні. До таких проблем відносимо: різке зростання зовнішнього державного боргу, особливо у 2014—2016 роках, як за абсолютними розмірами, так і по відношенню до ВВП країни; критичне переважання зовнішніх запозичень у структурі державного боргу країни, що несе у собі додаткові ризики та має негативний вплив на економічну безпеку країни; неефективне використання зовнішніх державних запозичень (підтримка стабільності грошово-кредитної системи, наповнення державного бюджету, купівля енергоносіїв (газ, нафта)); низька ефективність та результативність зовнішніх запозичень щодо вирішення соціально-економічних проблем держави і стимулювання розвитку національної економічної системи.

Наведене вимагає формування та використання в Україні механізму управління і обслуговування зовнішнього державного боргу країни (рис. 1).

Формування механізму управління та обслуговування зовнішніми державними запозиченнями спирається на відповідні передумови, до яких слід віднести: переважання моделі формування державних фінансів на основі "дефіциту" фінансових ресурсів у країнах світу; значні потреби у грошових коштах для фінансування

виконання державними інститутами власних функцій в умовах посткризового розвитку соціально-економічної системи України; необхідність збільшення державних інвестицій у розвиток економіки та соціальної сфери в країні; особливості здійснення грошово-кредитної політики держави та формування міжнародних валютних резервів НБУ.

Механізм управління та обслуговування зовнішнього державного боргу України повинен спиратись на відповідну національну політику. Дослідивши наукове дослідження [9] можемо виділити три напрями її формування в країні: акцент на зовнішні запозичення; акцент на внутрішні запозичення; комплексна політика з формуванням відповідного паритету зовнішніх та внутрішніх запозичень в залежності від кон'юнктури ринків позикових капіталів (національний, міжнародні) і стратегічних цілей розвитку країни. Дослідження динаміки частки загального, зовнішнього, внутрішнього державного боргу у ВВП України за 2008—2018 роки (табл. 2) показало наявність у країні весь період дослідження політики з акцентом на зовнішні запозичення, у той час як ключовою повинна бути комплексна політика управління та обслуговування зовнішнього державного боргу.

Стосовно стратегій управління та обслуговування зовнішнього державного боргу, можемо виділити три їх види:

1. Фіскально орієнтована стратегія, де ключовим елементом є зменшення вартості обслуговування зовнішніх запозичень. У межах такої стратегії державні інститути досить мало уваги звертають на управління структурою зовнішніх запозичень за кредиторами та строками запозичень, а також мають проблеми з оцінкою ризиків таких запозичень, у першу чергу для національної економіки, соціальної сфери та безпеки. Можемо назвати таку стратегію економією державних витрат у разі залучення та обслуговування зовнішніх запозичень.

2. Нейтральна стратегія, де ключовим елементом є обслуговування за строками зовнішніх запозичень з акцентом на реструктуризацію заборгованості. В межах цієї стратегії державні інститути майже не звертають уваги на вартість запозичень, структуру та строки отримання кредитів. Можемо назвати таку стратегію стратегією виживання.

3. Антициклічна стратегія, де ключовим елементом є забезпечення зменшення негативного впливу кризових проявів у світовій та національних економіках на функціонування держави, муніципальних органів влади, бізнес-одиноць та домашніх господарств країни, а також максимально швидке посткризове відновлення національної економічної та соціальної сфери. В межах цієї стратегії головним є досягнення стратегічних цілей розвитку держави при значній увазі управлінню зовнішніми запозиченнями за кредиторами, строками та вартістю. Можемо назвати таку стратегію стратегією антициклічного розвитку [1, с. 57—59].

Ретроспективний аналіз управління та обслуговування зовнішнього державного боргу в Україні і оцінка розробок О.Л. Шелест [20] та В.Л. Терещенко [21] дозволяє стверджувати, що в країні використовують нейтральну стратегію менеджменту зовнішніх державних

Рис. 1. Механізм управління та обслуговування зовнішнього державного боргу України

Джерело: розроблено автором.

запозичень. Натомість, враховуючи посткризове відновлення економіки України та необхідність підвищення ефективності і результативності державних запозичень на зовнішніх ринках, вважаємо доречним для країни використання антициклічної стратегії.

Стосовно мети управління та обслуговування зовнішнього державного боргу в Україні, то враховуючи проведений вище аналіз, можемо зазначити, що її можна сформулювати так: "Вирішення тактичних завдань грошово-кредитної політики держави та наповнення державного бюджету і міжнародних валютних резервів НБУ". Відзначаємо недоречність наведеної мети у сучасних умовах трансформації національної економічної системи, що потребує її формулювання заново на основі дослідження досвіду економічно розвинутих країн (табл. 4).

Враховуючи наведене у таблиці 4, вважаємо, що метою управління та обслуговування зовнішнього державного боргу в Україні у сучасних умовах її посткризового розвитку повинно бути: "Підвищення швидкості відновлення національних економічної та соціальних систем на основі зовнішніх державних запозичень при досягненні мінімізації їх вартості та оптимізації управління ризиками".

Для виконання наведеної мети необхідно змінити перелік завдань управління та обслуговування зовнішнього державного боргу, до яких слід віднести: формування необхідного розміру фінансових ресурсів для виконання функцій держави та реалізації довгострокових стратегічних проектів розвитку національної економіки і соціальної сфери; забезпечення оптимальної структури зовнішніх державних запозичень за строками, вартістю, ризиками, кредиторами; підвищення рівня національної економічної безпеки; забезпечення підвищення ефективності використання позикових коштів державними інститутами.

До об'єктів управління та обслуговування зовнішнього державного боргу необхідно віднести кредитні ресурси, що залучені владними структурами на міжна-

Таблиця 4. Мета управління та обслуговування зовнішнього державного боргу у економічно розвинутих країнах

Назва країни	Мета управління та обслуговування зовнішнього державного боргу
Франція	Мінімізація вартості державного боргу, у тому числі зовнішнього, для бізнес-одиниць та домашніх господарств в межах забезпечення відповідних параметрів національної безпеки
Німеччина	Зменшення витрат на обслуговування державного боргу (зовнішніх запозичень) при оптимізації умов залучення кредитних ресурсів
Великобританія	Оптимізація державних запозичень (зовнішнього державного боргу) з мінімізацією довгострокових платежів на основі управління ризиками таких запозичень
Данія, США	Мінімізація вартості зовнішніх державних запозичень у довгостроковому періоді
Швеція	Мінімізація вартості зовнішніх державних запозичень у довгостроковому періоді на основі управління ризиками
Японія	Залучення зовнішніх державних запозичень з врахуванням зменшення фіскального тягаря на платників податків та залучення кредитних коштів для формування грошово-кредитної політики держави
Нова Зеландія	Максимізація економічного доходу держави на основі зовнішніх державних запозичень

Джерело: [22, с. 38, 40].

родних ринках позикових капіталів або у міжнародних кредитних організацій. Щодо суб'єктів менеджменту зовнішніми державними запозиченнями, то тут можемо виділити три практичні підходи до їх виділення: урядові інститути; підрозділи Національного банку; відповідне агентство, що сформовано на державному рівні [23, с. 18—22]. Відмічаємо, що в Україні головними суб'єктами управління зовнішнього державного боргу є Міністерство фінансів України та Кабінет Міністрів України.

Характеризуючи комплекс методів управління та обслуговування зовнішнього державного боргу в Україні відзначаємо, що на сьогодні він включає: рефінансування (обслуговування старих боргів за рахунок нових запозичень); консолідацію (зміна умов обслуговування кредиту з метою пролонгації строків його погашення); конверсію (зміна умов обслуговування державних позик та їх доходності для кредиторів); реструктуризацію (зміна умов отриманого кредиту щодо строків, вартості, умов погашення, списання частини боргу та ін.). Відзначаємо, що за роки незалежності країни також використовувались такі методи управління державними зовнішніми запозиченнями: новація (заміна одних державних зовнішніх боргових зобов'язань на інші) та дострокове погашення. Вважаємо доречним, з метою підвищення ефективності та результативності управління державними зовнішніми запозиченнями в Україні, акцентувати увагу на рефінансуванні і доповнити комплекс наведених методів такими: викуп державного боргу на вторинному ринку з дисконтом та обмін боргу на національні активи, переважно акції державних підприємств.

У межах управління зовнішнім державним боргом необхідно враховувати відповідні ризики, що досить чітко видно з закордонної практики управління такими кредитами, де більшість країн визначали власну мету менеджменту зовнішніми запозиченнями з врахуванням управління відповідними ризиками (табл. 4). Підтримуємо точку зору О. Скрипки, який виділив такі ризики управління зовнішнім запозиченнями країни: відсотковий, валютний, ліквідності, кредитний, операційний, рефінансування [12, с. 111—115].

Ключовий вплив на управління та обслуговування зовнішнього державного боргу країни мають відповідні зовнішні та внутрішні фактори. Для України можемо виділити такі зовнішні фактори: кон'юнктуру міжнарод-

них ринків позикового капіталу; кредитний рейтинг країни; імідж країни; бажання закордонних кредиторів вкладати у ризикові боргові зобов'язання найменш економічно розвинутих країн. До внутрішніх факторів впливу відносимо: стан національної економіки; рівень міжнародних валютних резервів НБУ; дефіцит (профіцит) зовнішньоторговельного балансу; рівень сукупного та зовнішнього державного боргу.

Таким чином, можемо відмітити, що запропонований механізм управління та обслуговування зовнішнього державного боргу України дозволить підвищити якість, ефективність і результативність менеджменту зовнішніх запозичень державою та стане одним з ключових елементів посткризового відновлення національних економічної і соціальної систем.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У проведеному дослідженні, на основі ретроспективного аналізу державного боргу та зовнішніх державних запозичень України, а також локалізації проблематики управління залучення та обслуговування міжнародних кредитів країною у період двох послідовних економічних криз і посткризового розвитку, сформовано механізм управління та обслуговування зовнішнього державного боргу. В межах розробленого механізму, використовуючи закордонну практику менеджменту загальних та зовнішніх державних запозичень, розкриті та охарактеризовані відповідні його складові як-от: стратегія, мета, завдання, об'єкти, суб'єкти, комплекс методів управління.

У роботі наголошено особливу увагу на визначенні та характеристиці передумов, ризиків і факторів впливу (зовнішні, внутрішні), що є базисом розробленого механізму управління та обслуговування зовнішнього державного боргу України. Водночас необхідно відзначити, що сформований механізм адаптовано саме до умов трансформаційного розвитку національних економічної та соціальних систем.

У подальших дослідження необхідно зробити акцент на деталізації характеристик запропонованих складових механізму управління та обслуговування зовнішнього державного боргу з врахуванням сучасних умов розвитку економіки України.

Література:

- Сизранцев Г.О. Управління державним боргом України: проблеми та напрями оптимізації, "БІЗНЕСІНФОРМ", 2013, 12, с. 56—60.
- Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки, механізм забезпечення), 2004, КНТУ, Київ.
- Барро Р.Дж., Сала-и-Мартин Х. Экономический рост, 2013, Бином, Лаборатория знаний, Москва.
- Вівчар О.И. Особливості управління державним боргом та методи його удосконалення, "Вісник Національного університету "Львівська політехніка", Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку", 2011, 720, с. 371—375.
- Дорошенко Г.О., Пріоритетні напрями удосконалення політики управління державним боргом, "Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Економічна", 2016, 90, с. 35—43.
- Стігліц Дж. Глобалізація та її тягар, 2003, КМ Академія, Київ.
- Бондарук Т.Г. Зарубіжний досвід використання механізму управління і обслуговування державного зов-

нішнього боргу та можливості його застосування в Україні, "Збірник наукових праць Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України", 2003, с. 187—193.

8. Печенюк Н.М. Напрями оптимізації управління зовнішнім державним боргом України шляхом використання зарубіжного досвіду, "Актуальні проблеми економіки", 2012, 6, с. 270—274.

9. Ярошевич Н.Б., Мазур А.В. Управління державним боргом: зарубіжний досвід та українська реальність, "Науковий вісник НЛТУ України", 2007, 17, с. 266—271.

10. Вишнеvsька Н.В., Кучерук М.В. Проблеми обслуговування та управління зовнішнім державним боргом України, "Наукові записки [Національного університету Острозька академія], Серія: Економіка", 2013, 21, с. 126—129.

11. Поліщук О.В., Цимбал В.В. Сучасний стан та методи удосконалення управління зовнішнім боргом України, "Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: економіка, право, політологія, туризм", 2013, 1, с. 67—73.

12. Скрипка О. Система управління зовнішнім державним боргом, "Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право", 2017, 1, с. 105—115.

13. Mc Kinsey & Company, The countries with most debt, <https://www.mckinsey.com/business-functions/strategy-and-corporate-finance/our-insights/visualizing-global-debt>

14. Visual Capitalist, Total Global Debt <https://www.visualcapitalist.com/63-trillion-world-debt-one-visualization/>

15. European commission, General government gross debt — annual data, <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=teina225>

16. Державна служба статистики України, Валовий внутрішній продукт, <http://www.ukrstat.gov.ua>

17. Міністерство фінансів України, Державний борг України, <https://www.minfin.gov.ua>

18. Верховна Рада України, Бюджетний кодекс України, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

19. European Communities, Treaty on European Union, https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf

20. Шелест О.Л. Державний борг України: механізм управління та обслуговування, "Економіка і суспільство", 2017, 8, с. 710—715.

21. Терещенко В.Л. Проблема управління державним боргом України, "Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського", 2016, 10, с. 866 — 872.

22. Софієнко А. Міжнародний досвід управління зовнішнім державним боргом: уроки для України, "Вісник АПСВТ", 2017, 4, с. 36 — 46.

23. Лютий І., Рожко О. Сучасні тенденції та використання державного кредиту у розвинутих зарубіжних країнах, "Світ фінансів. Державні фінанси", 2006, 4 (9), с. 17—24.

References:

1. Syzrantsev, H.O. (2013), "Management of the State Debt of Ukraine: Problems and Directions of Optimization", *BIZNESINFORM*, vol. 12, pp. 56—60.

2. Baranovs'kyj, O.I. (2004), *Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky, mekhanizm zabezpechennia) [Financial security in Ukraine (assessment methodology, mechanism of provision)]*, KNTU, Kyiv, Ukraine.

3. Barro, R.Dzh. and Sala-i-Martin, H. (2013), *Jekonomiceskij rost [Economic growth]*, Binom, Laboratorija znanij, Moscow, Russia.

4. Vivchar, O.J. (2011), "Features of public debt management and methods of its improvement", *Visnyk Natsional'noho universytetu "L'vivs'ka politehnika"*, Menedzh-

ment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku, vol. 720, pp. 371—375.

5. Doroshenko, H.O. (2016), "Priority directions for improvement of public debt management policy", *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriia: Ekonomichna*, vol. 90, pp. 35—43.

6. Stihlits, Dzh. (2003), *Hlobalizatsiia ta ii tiahar [Globalization and its burden]*, KM Akademiia, Kyiv, Ukraine.

7. Bondaruk, T.H. (2003), "Foreign experience in using the mechanism of management and servicing of public external debt and its application in Ukraine", *Zbirnyk naukovykh prats' Instytutu svitovoi ekonomiky i mizhnarodnykh vidnosyn NAN Ukrainy*, pp. 187—193.

8. Pecheniuk, N.M. (2012), "Areas of optimization of management of Ukraine's external debt through the use of foreign experience", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 6, pp. 270—274.

9. Yaroshevych, N.B. and Mazur, A.V. (2007), "Public Debt Management: Foreign Experience and Ukrainian Reality", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 17, pp. 266—271.

10. Vyshnevs'ka, N.V. and Kucheruk, M.V. (2013), "Problems of servicing and managing the external public debt of Ukraine", *Naukovi zapysky [Natsional'noho universytetu Ostroz'ka akademiia]*, Seriia: Ekonomika, vol. 21, pp. 126—129.

11. Polischuk, O.V. and Tsymbal, V.V. (2013), "The current state and methods of improving the management of Ukraine's external debt", *Naukovyj visnyk Instytutu mizhnarodnykh vidnosyn NAU. Seriia: ekonomika, pravo, politolohiia, turizm*, vol. 1, pp. 67—73.

12. Skrypka, O. (2017), "State Debt Management System", *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, vol. 1, pp. 105—115.

13. Mc Kinsey & Company (2018), "The countries with most debt", available at: <https://www.mckinsey.com/business-functions/strategy-and-corporate-finance/our-insights/visualizing-global-debt> (Accessed 25 June 2019).

14. Visual Capitalist (2017), "Total Global Debt", available at: <https://www.visualcapitalist.com/63-trillion-world-debt-one-visualization/> (Accessed 25 June 2019).

15. European commission (2019), "General government gross debt - annual data", available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=teina225> (Accessed 25 June 2019).

16. State Statistics Service of Ukraine (2019), "Gross domestic product", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 25 June 2019).

17. Ministry of Finance of Ukraine (2019), "State debt of Ukraine", available at: <https://www.minfin.gov.ua> (Accessed 25 June 2019).

18. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "The Budget Code of Ukraine", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (Accessed 25 June 2019).

19. European Communities (1992), "Treaty on European Union", available at: https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf (Accessed 25 June 2019).

20. Shelest, O.L. (2017), "State debt of Ukraine: management and service mechanism", *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 8, pp. 710—715.

21. Tereshchenko, V.L. (2016), "The problem of managing the state debt of Ukraine", *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky. Mykolaiivs'kyj natsional'nyj universytet imeni V.O. Sukhomlyns'koho*, vol. 10, pp. 866—872.

22. Sofienko, A. (2017), "International experience in managing external public debt: lessons for Ukraine", *Visnyk APSVT*, vol. 4, pp. 36—46.

23. Liutyj, I. and Rozhko, O. (2006), "Modern tendencies and use of the state credit in the developed foreign countries", *Svit finansiv. Derzhavni finansy*, vol. 4 (9), pp. 17—24.

Стаття надійшла до редакції 29.06.2019 р.